

Seminář k psychologii duševního vývoje SZ7BP_sPDV

Mgr. Tereza Škubalová 67915

Struktura semináře

- Rozdělení do dvojic/trojic
- Přidělení prvního a druhého cvičení
- Přehled námětů cvičení
- Komunikace s dítětem, specifika

Cvičení 1 – motorické dovednosti: dětská kresba (Předn. 3)

1. Kresba postavy (pouze tužkou)

Instrukce: „Nakresli postavu pána“

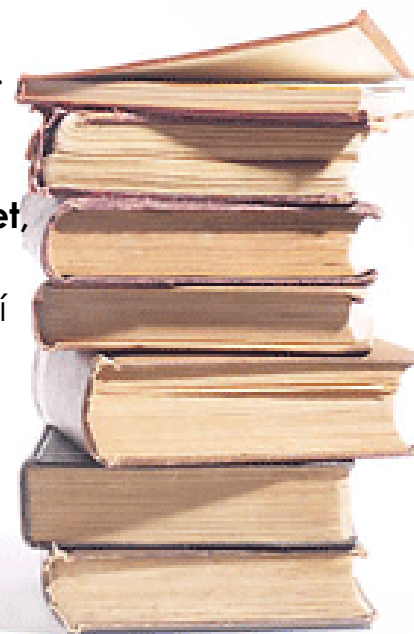
2. Kresba rodiny

Instrukce: „Nakresli vaši rodinu“

3. U předškolních dětí: kresba křížku, kruhu, čtverce, trojúhelníku (pouze tužkou)

- bílý papír formátu A4, tužka, případně pastelky, podle vaší volby tématu.
- můžete získat více kreseb, např. zvolte obě témata u jednoho dítěte, získejte kresby od více dětí stejného věku, od dětí různého věku apod.
- pokuste se získat kresbu od **TŘÍ** dětí ve věku: **3 roky, 4-5 let, 6-8 let, 9-10 let, 11-12 let**
- **pozorujte** dítě u kreslení: celkové chování během kresby např. zacházení s tužkou, výběr pastelek, odklony pozornosti, spontaneitu při kreslení, známky inhibice, kontakt s vámi apod.
- Po kreslení proveďte s dítětem **rozhovor** o kresbě.

Vyhodnocení: Srovnajte kresby v jednotlivém věku z hlediska jednotlivých diagnostických oblastí, které kresba poskytuje s přihlédnutím k projektivnímu/symbolickému hodnocení.

...Cvičení 1

Doporučená literatura:

Roseline, D. a kol. (2005). Dětská kresba jako nástroj poznání dítěte. Praha: Portál

Vybrané kapitoly viz. Studijní materiály/Škubalová

Svoboda, M., Krejčířová, D., Vágnerová, M. (2000). Psychodiagnostika dětí a dospívajících. Praha: Portál

Říčan, P., Krejčířová D. a kol.(2006) Dětská klinická psychologie. Praha: Grada.

Užitečné-cizí

Studijní materiály/“Dan-Dršvancarová-kresby“

Základní pravidla pro cvičení

- Příprava – (provedení úkolu a pořízení adekvátního záznamu): pozorování (připravit si kategorie dopředu), rozhovor (připravit si otázky), zařízení pro záznam – diktafon, kamera apod. Zvažte, co řeknete dítěti a rodičům po úkolu – zpětná vazba.
- Během každého úkolu dítě pozorujte (reakce na úkol, projevy verbální, neverbální, chování apod.). Zkuste být dvěma nezávislými pozorovatelkami a pak porovnejte postřehy = zvyšování VALIDITY
- Navázání kontaktu s dítětem – přizpůsobit se vývojové úrovni dítěte (slovník, jednoduché, přesné otázky, neverb. kom.-postoj, zrcadlení), nezúzkostnit (nebálo-ale snažilo), volba prostředí (klid, příjemno)
- Při interpretaci zvažte: vztah dítěte k vám, prostředí, přítomnost druhých osob (rodič, učitelka)
- Zpracujte do prezentace: 20 minut, teoretické propojení s příslušnou oblastí vývojové psy.
- V ideálním případě by bylo nejlepší srovnávat vždy dvě osoby odlišného pohlaví a věku, tzn. 4 osoby (2 dívky, mladší, starší a dva chlapce, mladší, starší) nebo alespoň tři osoby stejného pohlaví a odlišného věku.

Námět na 2. cvičení – 2 (Předn.3)

Téma: **HRA**

- Pozorování dětské hry (+ záznam pozorování, + doplnění o rozhovor s blízkou osobou dítěte)
- batole (Do 3 let), předškolák (3-6 let), raný šk. věk (6/7-8/9 let), střední šk. věk (8/9-11/12 let)

Náměty cvičení podrobně:

Složka Studijní materiály/Snopek/ „Témata pro seminář...“

**Další inspirace a návody viz. Čačka –
www.cackon.net/docent**

Náměty na cvičení – kognitivní procesy (Předn.4)

Téma: **POZORNOST**

- **Rozsah, kvalita a obsah pozornosti:** 4 děti 6-7 let, 8-9 let, 11-12 let, 13-14 let
- číselný čtverec, text pohádky – vyškrtávání dle instrukcí, měření času, vyhodnocení dle návodu v literatuře

Téma: **PAMĚŤ**

- **Neverbální x verbální paměť, mechanická x logická, krátkodobá x dlouhodobá, bezsmyslná x smysluplná**
- **3 děti:** 3-4 roky, 5-6 let, 7-8 let, 9-10 let, 11-12 let; obrázky, slova, čísla, apod. – kolik si zapamatují

Téma: **MYŠLENÍ**

- **15. Slovník, kategorizace, definice slov apod. 3 děti:** 3-4 roky, 4-5 let, 6-7 let, 8-9 let, 10-11let

Náměty na cvičení – kognice + emoce a morální vývoj (Předn. 5.)

Téma: **UČENÍ**

- **Osvojení manuálních/jiných dovedností: 3 děti:** 4-5 let, 6-7 let, 8-9 let, 10-11 let
- vystřihovánky, kreslení, kostky, korálky... několik pokusů (poradit jak na to) - jestli naučí (čas)

Téma: **ŘEČ**

- **Převaha slovních druhů a větné skladby 3 děti,** 3-4 roky, 5-6 let, 7-8 let, 9-10 let – rozhovor, a pak 10 stejných otázek pro všechny otázky 2-3 minuty na odpověď (diktafon)

Téma: **EMOCE**

- **Rozpoznání emocí – 3 děti:** 2-3 roky, 3-4 roky, 5-6 let; předkládání obrázků, tyčkových figur, smajlíků (5 základních emocí (radost, strach, smutek, překvapení apod.) a 5 složitějších emocí (nuda, stud, žárlivost apod.).

Téma: **MORÁLNÍ VÝVOJ**

Vývoj morálního usuzování - 2-3 děti: 3-4 roky, 5-6 let, 7-8 let, 9-12 let, přečíst příběh – zachytit jejich komentář a odpovědi na otázky (k dispozici v tématu) na diktafon!

Vývoj morálního usuzování 2. - 3 děti: 8-9 let, 10-11 let, 13-14 let, 15-16 let (složitější příběh)

Náměty na cvičení – škola a rodina (Předn.6)

Téma: **ŠKOLNÍ DÍTĚ VE ŠKOLE A V RODINĚ**

- Význam školy v životě dítěte a význam rodiny při vstupu a docházce dítěte do školy. Školní zralost.

Vstup dítěte do školy:

- Předškolák (rok před vstupem) – očekávání + kresba postavy.
- Mladší školák (1./2. třída)- 6/7- 8/9let – vztah ke škole + kresba postavy

Rodina se školním dítětem (školní výkon, příprava, chování, těší/netěší, baví/nebaví, vztahy s vrstevníky, vztah rodičů ke škole!)

- Rozhovor s mladším školákem a jeho rodičem/rodiči
- Rozhovor dítě - střední školní věk + jeho rodičem/rodiči

Školní dítě a jeho svět (zájmy, strukturace dne, víkendu, příprava, vztahy)

- 1.-2.třída; 3.-5. třída

Postoje rodičů a dětí ke škole z pohledu učitele – rozhovor s učitelem/učitelkou 1. stupně ZŠ.

Náměty na cvičení – sociální rozměry

Téma: **POHÁDKA**

- **Pohádka a její role v dětství** – pohádka s mužskou a ženskou postavou, ROZBOR (obsah, prostředí, jednání, symbolika, genderové role, stereotypy), MODERNÍ POHÁDKY?

Téma: **ADOLESCENCE A MÉDIA**

- **Mediální realita současných pubescentů/adolescentů** – časopisy, seriály, TV pořady – jaká témata, vzory, role, stereotypy;
- rozhovor – názory pubescentů na výše uvedené

Téma: **GENDER, SUBJEKTIVITA a AUTOBIOGRAFIE**

- **20. Konstrukce mužského a ženského genderu během života** - „Jak charakterizují sebe sama jako muže/ženu, případně dívku a chlapce.“
- 4 rozhovory: mladší děti (holčička a chlapeček) a dva adolescenty (chlapec, dívka).
- Je třeba předem konzultovat otázky a teoretické zázemí.

Psychodiagnostika

- **KLINICKÉ METODY**
- **DIAGNOSTIKA INTELIGENCE**
- **TESTY JEDNOTLIVÝCH PSYCHIC. FUNKCÍ A SPECIÁLNÍCH SCHOPNOSTÍ**
- **TESTOVÁ DIAGNOSTIKA OSOBNOSTI – DOTAZNÍKY**
- **PROJEKTIVNÍ METODY**
- **ZJIŠŤOVÁNÍ INTERPERSONÁLNÍCH VZTAHŮ**
- **POSUZOVACÍ STUPNICE A OBJEKTIVNÍ TESTY OSOBNOSTI**

Metody vztahující se ke cvičením

KLINICKÉ METODY

- Pozorování
- Rozhovor
- Anamnéza
- Analýza spontánních produktů

PROJEKTIVNÍ METODY

- Verbální projektivní techniky – (TAT, nedokončené věty)
- Grafické projektivní techniky (kresebné)
- Manipulační projektivní techniky – (Test světa)

TESTY JEDNOTLIVÝCH PSYCHIC. FUNKCÍ A SPECIÁLNÍCH SCHOPNOSTÍ

- Testy pozornosti a pracovního tempa, Paměťové testy, Testy percepčně-motorických schopností a testy organicity.
- Vyšetření speciálních schopností – zkoušky kreativity, testy technických schopností ; testy verbálních a matematických schopností.

Zvláštnosti dětské diagnostiky

a) Proměnné týkající se examinátora:

- schopnost vytvořit ovzduší důvěry
- naladit i motivovat dítě
- trpělivost, vřelost, autenticita, empatie, citová stabilita

b) proměnné týkající se dítěte:

- postoje (např. předsudky, očekávání)
- může se objevit **explorační a testová anxieta** – úzkost, tréma, obavy, zda uspěje, stav zkoušky – nutné úzkost odstranit nebo aspoň redukovat

c) Situační proměnné:

- vhodná místnost, pohodlnost místa, osvětlení, prostor pro hru (např. krabice s hračkami, papír a pastelky atd.)

Pozorování obecně

Fyzické charakteristiky	Zjevné charakteristiky chování	Sociálně-emoční projevy	Kognitivní kompetence
<ul style="list-style-type: none">• Neobvyklý nebo nevhodný oděv• Oděv jako znak příslušnosti k nějaké skupině• Výška a váha ve srovnání s vrstevníky• Nápadné fyzické problémy• Bezprostřední znaky fyzických potíží:<ul style="list-style-type: none">- motorická koordinace- tiky (vokální, obličejové, motorické)	<ul style="list-style-type: none">• Úroveň aktivity• Rozsah pozornosti• Interakce s prostředím• Odklonitelnost pozornosti• Impulsivita	<ul style="list-style-type: none">• Rozsah a přiměřenost afektů• Náhlada v průběhu interview• Reakce na pochvalu• Reakce na frustraci• Zjevné sociální dovednosti• Nápadná anxieta nebo nervozita• Snadnost odpoutání se od rodiče (u malých dětí)	<ul style="list-style-type: none">• Komunikační dovednosti• Odhad celkové intelektuální úrovně• Intrapersonální vhlad• Logické usuzování• Orientace v čase a prostoru• Úroveň systematickosti a organizace aktivit• Odhad schopnosti plánovat

Rozhovor s dítětem

– senzitivita k jednotlivým obdobím

Vývojové období	Kognitivní funkce	Sociálně-emoční funkce	Doporučené praktiky
Rané dětství	<ul style="list-style-type: none"> * nesnadné rozlišení zdání a reality * egocentričnost * tendence k centraci * paměť není plně rozvinuta 	<ul style="list-style-type: none"> * činy jsou považovány za dobré nebo špatné v důsledku svých konsekvencí, * omezená verbální schopnost popsat emoce * obtíže v sebekontrolě 	<ul style="list-style-type: none"> * Užívat kombinaci otevřených a uzavřených otázek * Nesnažit se mít rozhovor zcela pod kontrolou * Omezit komplexnost otázek * Užívat hračky, rekvizity, * Nastolit akceptující, nenucenou atmosféru
Střední dětství	<ul style="list-style-type: none"> * růst schopnosti verbální komunikace * rozvoj logického myšlení * zvládnutí reversibility * decentrace * uchování 	<ul style="list-style-type: none"> * správné nebo špatné činy jsou posuzovány z perspektivy dodržování pravidel a sociálních konvencí * hodnocení i sebehodnocení na podkladě zvládnutí nových úkolů * skupina vrstevníků se postupně stává významnou 	<ul style="list-style-type: none"> * Vyhnout se abstraktním otázkám * Spoléhat se na známé podmínky a aktivity * Vyhýbat se stálému očnímu kontaktu * Nabízet kontextuální klíče (obrázky, příklady) a vyžadovat verbální reakce * Rekvizity v kontextu mohou být užitečné
Adolescence	<ul style="list-style-type: none"> * schopnost abstraktního usuzování, * abstraktní logika * systematické řešení problémů 	<ul style="list-style-type: none"> * Postkonvenční morální usuzování * zmatky a experimentace * vysoká emocionální intenzita a labilita, * extrémní důležitost skupiny 	<ul style="list-style-type: none"> * Vzít v úvahu možnost emocionální labilita a stresu * Vyhýbat se soudům založeným výhradně na normách dospělých * Dávat najevo respekt

Rozhovor - doplnění

- Neverbální složka –úsměv a pokynutí na místo
- Menší děti – můžeme pohládit, lehce a laskavě se dotknout, oslovení: zeptáme se jak jim říkají doma
- Větší děti – podání ruky, přednost
- SŠ – oslovujeme křestním jménem, neznámým zpočátku vykáme
- Hovorový jazyk (ale u pubescentů a adolescentů nepřijímat žargon a vulgarismy)
- vyhýbat se cizím termínům
- nepodceňovat malé děti, nešišlat na ně

Rozhovor - doplnění

- lepší než otázky „proč“ otázky „jak“
- typy otázek:
 - přímé - „Unavuje tě vyučování?“
 - nepřímé (nedirektivní) – „Jak se cítíš na konci vyučování?“
 - projektivní – „Jak se asi cítí většina dětí na konci vyučování?“
- Děláním poznámek – držet na klíně podložku, aby na ni dítě nevidělo, ale neskrýváme fakt, že zapisujeme!
- Drmolí-li dítě, můžeme přerušit „Tohle bych si ráda zapamatovala“ (pozitivně, se zájmem) a zapsat

